1. נסים אוחנה
א 2. אמיל אוחנה
3. מוריס אוחנה

נגד

1. אסתר אלעזר
ב 2. ג'קלין טרובוביץ'
3. מדלן בן בשט

בבית־המשפט העליון בשבתו כבית־משפט לערעורים אזרחיים

ג [12.3.2001]

לפני הנשיא א' ברק והשופטים י' אנגלרד, א' פרוקצ'יה

ד אשתו המנוחה של המערער התקשרה טלפונית עם עורך־דינה, שהוא גם נוטריון, והקריאה לו בטלפון את פרטי צוואתה. לאחר ימים מספר באה למשרדו וחתמה על הצוואה שהכין עורך־הדין, ושבמסגרתה לא הותירה דבר לבנותיה, המשיבות בערעור. לאחר פטירתה התנגדו הבנות לקיום הצוואה, בין היתר מן הטעם שנאמר בה כי היא נחתמה בנוכחות עדים, בעוד שהלכה למעשה לא היו עדים. בית־המשפט המחוזי קבע כי מתקבל על הדעת כי המנוחה ביקשה להכין צוואה שתיחתם בפני עדים, ותוקפה של הצוואה כפוף לכך שהמנוחה תחתום עליה לפני עדים, לפיכך
ה פסל בית־המשפט את הצוואה. מכאן הערעור.

בית־המשפט העליון פסק:

(1) סעיף 18 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 (להלן – החוק) קובע כי צוואה יכולה להיות בכתב יד, בעדים, בפני רשות או על־פה. במקרה דנן הצוואה שנערכה הינה צוואה בפני רשות, ולעניינה דין נוטריון כדין שופט, כאמור בסעיף 22 לחוק (357ה – ו, 358ב).

ו (2) סעיף 22(א) לחוק קובע שתי דרכים להבאת דבר המצווה בפני הנוטריון: הדרך האחת היא "באמירת דברי הצוואה בעל־פה"; הדרך השנייה היא "בהגשת דברי הצוואה בכתב". הוראות אלה מתקיימות אם המצווה מוסר את הוראותיו לנוטריון בטלפון, אם הן מועלות על־ידי הנוטריון על הכתב ומוקראות על־ידיו למצווה (358ד).

(3) התוספת בעניין נוכחותם של העדים אינה נוגעת ליסודות הצורניים של הצוואה, וממילא
ז אינה פוגמת בהם. מנקודת המבט של הדרישות הצורניות הקבועות בסעיף 22 לחוק, הצוואה של המנוחה היא ללא כל פגם (358ה).

(4) אין כל ראיה בתשתית העובדתית כי המנוחה ביקשה לערוך צוואה בעדים. ההסבר לתוספת בעניין נוכחות העדים – שמקורו בטעותו של הנוטריון – ניתן על־ידי הנוטריון שערך את

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

הצוואה. בית־המשפט המחוזי הסתייג מדברי הנוטריון, בהעלותו את האפשרות כי המנוחה יכלה להבין כי הצוואה כפופה לכך שהחתימה תיעשה בפני עדים. לאפשרות זו אין כל בסיס בחומר הראיות, ולא היה כל טעם שבהיגיון שלא לסמוך על עדותו של הנוטריון. אשר לתוכן הצוואה, היו ראיות למכביר בפני בית־המשפט המחוזי באשר לכעסה של המנוחה על בנותיה. עניין הוא למצווה כיצד הוא מחלק את רכושו (359א – ג).

א

חקיקה ראשית שאוזכרה:

ב

- חוק הירושה, תשכ"ה-1965, סעיפים 18, 22, 22(א), 22(ז), 25, 25(א).
- חוק הנוטריונים, תשל"ו-1976, סעיף 53.

ערעור על פסק־דינו של בית־המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו (השופט צ' מ' הכהן) מיום 15.12.1998 בת"ע 7440/94. הערעור נתקבל.

ג

אהרן טירר – בשם המערערים;
זרח רוזנבלום – בשם המשיבות.

פסק־דין

ד

הנשיא א' ברק

1. גב' אוחנה התקשרה טלפונית עם עורך־הדין י' נבון, אשר טיפל בעבר ברכוש המשפחה. עורך־הדין נבון הינו גם נוטריון. גב' אוחנה מסרה לעורך־הדין נבון בטלפון כי ברצונה לעשות צוואה. היא הקריאה לו בטלפון את פרטיה. לאחר ימים מספר באה למשרדו של י' נבון. היא חתמה על צוואה שהכין עורך־הדין. בצוואתה חילקה את רכושה בין בעלה ובניה. היא קבעה במפורש כי "לבנותי, אין אני מצווה דבר". בסוף הצוואה (סעיף 9) נכתב:

ה

> "הנני יודעת ומבינה תוכן צוואתי זו, ולאחר שהוקראה לי והוסברה לי בשפה פשוטה ומובנת לי, והנני חותמת עליה מרצוני הטוב והחופשי ללא שום אונס או השפעה ו/או כפיה, מתוך הכרה ברורה ומלאה ובדעה צלולה ובנוכחותם של העדים הנזכרים והנני מצהירה בפניהם כי זו צוואתי".

ו

עורך־הדין נבון צירף לצוואה "אישור עשיית צוואה לפי סעיף 22 לחוק הירושה ובהתאם לחוק הנוטריונים, התשל"ו-1976". באישור נקבע כי עורך־הדין מאשר כי הגב' אוחנה ניצבה בפניו במשרדו; כי היא הגישה לו את דבר הצוואה; כי הוא השתכנע כי המצווה מבינה את השפה העברית שבה נערכו דברי הצוואה; כי קרא למצווה את

ז

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

דברי הצוואה וכי המצווה הצהירה כי זו צוואתה וחתמה עליה מרצון חופשי; כי המצווה חתמה על הצוואה מרצונה החופשי.

א

2. גב' אוחנה נפטרה. בעלה ביקש לקיים את צוואתה. בנותיה התנגדו. בפני בית-המשפט המחוזי (השופט צ' מ' הכהן) העיד עורך-הדין (ונוטריון) נבון. הוא נשאל מדוע נכתב בסעיף 9 לצוואה כי המנוחה חתמה בנוכחותם של עדים, בעוד שהלכה למעשה לא היו כל עדים. עורך-הדין השיב כי סעיף זה השתרבב לצוואה מתוך טעות. לא הייתה כל כוונה שהצוואה תהיה בעדים. בית-המשפט קבע כי אינו יכול לסמוך על דברים אלה. בית-המשפט סבור כי מתקבל על הדעת שהמנוחה ביקשה להכין צוואה שתיחתם בפני עדים, ותוקפה של הצוואה כפוף לכך שהמנוחה תחתום עליה בפני עדים. בית-המשפט הוסיף, כי הפגם בצוואה הינו "יותר מפורמלי", שכן יש יותר מחשד שהמנוחה נכנעה מאונס לרצון בעלה, אשר בינו לבין בנותיו שררו יחסי איבה. מטעמים אלה נפסק שאין לקיים את הצוואה. על כך הוגש הערעור שלפנינו.

ב

ג

3. המערערים טוענים בפנינו כי אין כל בסיס בחומר הראיות לטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת של מר אוחנה על רעייתו. לדעת המערערים, היה על בית-המשפט לכבד את רצונה של המנוחה, ולקיים את הצוואה, תוך היזקקות להוראות סעיף 25(א) לחוק הירושה, תשכ"ה-1965. מתוך חומר הראיות עולה כי רצונה של המנוחה היה כי הצוואה תיערך בפני נוטריון ולא בפני עדים. המשיבות סומכות ידן על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי. סעיף 9 לצוואה, בעניין נוכחותם של עדים, מהווה פגם השולל את תוקפה של הצוואה. כן נטען, כי לא קוימו דרישות חוק הירושה בעניין "צוואה בפני רשות", שכן הוראותיה של המנוחה בדבר תוכן צוואתה נמסרו לנוטריון בטלפון. לבסוף נטען כי בעלה של המנוחה – שהיה מסוכסך עם בנותיו – הפעיל עליה השפעה בלתי הוגנת.

ד

ה

4. צוואה יכולה להיות בכתב יד, בעדים, בפני רשות או על-פה (סעיף 18 לחוק הירושה). הצוואה שנערכה בפרשה שלפנינו הינה צוואה בפני רשות (סעיף 22 לחוק הירושה). סעיף 22 קובע:

ו

"צוואה בפני רשות

22. (א) צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דברי הצוואה בעל-פה בפני שופט, רשם של בית משפט, או רשם לעניני ירושה, או בפני חבר של בית דין דתי, כמשמעותו בסעיף 155, או בהגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי שופט או רשם של בית משפט, רשם לעניני ירושה או חבר בית דין דתי כאמור.

ז

(ב) דברי הצוואה כפי שנרשמו על ידי השופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין

(ג) הדתי או כפי שהוגשו לידו, ייקראו בפני המצווה, הוא

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

יצהיר שזו צוואתו, והשופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין הדתי יאשר על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר כאמור".

א

לעניין צוואה בפני רשות, דין נוטריון כדין שופט (סעיף 22(ז) לחוק הירושה, שהוסף על-ידי סעיף 53 לחוק הנוטריונים, תשל"ו-1976).

5. האם נפל פגם בצוואתה של המנוחה? ודאי שכן, אילו נתבקשנו לראות בה צוואה בעדים. אך זו אינה הטענה בפנינו. הכול מסכימים כי "המיקום הגיאומטרי" של הצוואה הוא בגדרי צוואה בפני רשות. האם מנקודת מבט זו נפל פגם בצוואה? בעניין זה הועלו בפנינו שתי טענות: האחת, שדברי המצווה נמסרו לנוטריון בטלפון ולא על-פה, ועל-כן לא נתקיימו הדרישות של סעיף 22(א) לחוק הירושה; השנייה, כי התוספת בדבר נוכחותם של העדים פוגמת בצוואה. נדון בכל אחת מטענות אלה בנפרד.

ב

ג

6. נפתח בטענה הראשונה. סעיף 22(א) לחוק הירושה קובע שתי דרכים להבאת דבר המצווה בפני הנוטריון: הדרך האחת היא "באמירת דברי הצוואה בעל-פה"; הדרך השנייה היא "בהגשת דברי הצוואה בכתב". הוראות אלה מתקיימות אם המצווה מוסר את הוראותיו לנוטריון בטלפון, הן מועלות על-ידי הנוטריון על הכתב ומוקראות על-ידיו למצווה.

ד

7. האם התוספת בעניין נוכחותם של העדים פוגמת בצוואה? לדעתי, התשובה היא בשלילה. התוספת אינה נוגעת ליסודות הצורניים של הצוואה, וממילא אינה פוגמת בהם. מנקודת המבט של הדרישות הצורניות הקבועות בסעיף 22 לחוק הירושה, הצוואה של המנוחה היא ללא כל פגם. מכיוון שכך, גם אין מקום להוראת סעיף 25 לחוק הירושה המסמיך את בית-המשפט – שעה שאין לו ספק באמיתות הצוואה, לקיים צוואה שנפל בה פגם או שיש חסר בצורתה.

ה

8. על מה מתבסס אפוא בית-המשפט בסרבו לקיים את הצוואה? התשובה הינה כי מקור הפגם אינו בצורתה של הצוואה אלא באומד-דעתה של המצווה. כותב השופט הכהן:

ו

> "העובדה שבצוואה שנוסחה על ידי נוטריון נאמר מפורשות שהיא נחתמה בנוכחות עדים, מעלה את האפשרות הסבירה, בנסיבות שתוארו לעיל, שהמנוחה סבורה היתה שתוקפה של הצוואה כפוף לכך שהיא תחתום או תאשר את חתימתה בפני עדים".

ז

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

לגישה זו אין בידי להסכים. אין כל ראיה בתשתית העובדתית כי המנוחה ביקשה לערוך צוואה בעדים. כל שידוע לנו הוא שהיא טלפנה לנוטריון, מסרה לו על תוכן צוואתה, ולאחר מכן התייצבה בפניו וחתמה על הכתב שהוכן על־ידיו. ההסבר לתוספת בעניין נוכחות העדים – שמקורו בטעותו של הנוטריון – ניתן על־ידי הנוטריון שערך הצוואה. בית־המשפט הסתייג מדברי הנוטריון, בהעלותו את האפשרות כי המנוחה יכלה להבין כי הצוואה כפופה לכך שהחתימה תיעשה בפני עדים. לאפשרות זו אין כל בסיס בחומר הראיות, ולא היה כל טעם שבהיגיון שלא לסמוך על עדותו של הנוטריון. כמובן, כערכאת ערעור הייתי מתקשה להתערב במימצאים עובדתיים של הערכאה הראשונה המבוססים על מידת האמון שניתן בדברי עד. זה אינו המקרה שלפנינו. בית־המשפט המחוזי לא קבע שהנוטריון אינו אמין עליו. הוא העלה אפשרות שבהיגיון – המושפעת מתוכנה של הצוואה, המדירה את הבנות מהירושה – באשר לאומד־דעתה של המצווה. אפשרות זו נראית לי רחוקה ביותר. אשר לתוכן הצוואה, היו ראיות למכביר בפני בית־המשפט המחוזי באשר לכעסה של המנוחה על בנותיה. על־כל־פנים, עניין הוא למצווה כיצד הוא מחלק את רכושו.

9. לא נותרה אלא הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת שהפעיל בעלה של המנוחה עליה. טענה זו דינה להידחות, וזאת משני טעמים: ראשית, בית־המשפט לא קבע כמימצא עובדתי שבעלה של המנוחה הפעיל עליה השפעה בלתי הוגנת. בית־המשפט ראה באיבתו של האב לבנותיו והשפעתו בעניין זה על רעייתו משום צירוף נסיבות שמצביע על כך שהמנוחה ביקשה לחתום על צוואה בעדים. שנית, אין כל בסיס בחומר הראיות שהוצג בפני בית־המשפט המחוזי לכל מימצא בעניין השפעה בלתי הוגנת.

התוצאה היא כי דין הערעור להתקבל. אנו מורים על קיומה של הצוואה. המשיבות יישאו בהוצאות המערערים – בסכום כולל של 5,000 ש"ח.

השופט י' אנגלרד

אני מסכים.

השופטת א' פרוקצ'יה

אני מסכימה.

הוחלט כאמור בפסק־דינו של הנשיא.

ניתן היום, י"ז באדר תשס"א (12.3.2001).

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

מיני-רציו:

* ירושה – צוואה – על-פה

צוואה בפני רשות – צוואה שנמסרה על-פה לנוטריון באמצעות הטלפון – תוקפה – הדרישות הצורניות – היעדר דרישה לנוכחות עדים – הוראה בצוואה שלפיה היא נחתמה בנוכחות עדים – שנוספה בטעות לצוואה – האם פוגמת בצוואה בהיעדר עדים.

נבו הוצאה לאור בע"מ nevo.co.il המאגר המשפטי הישראלי
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx